

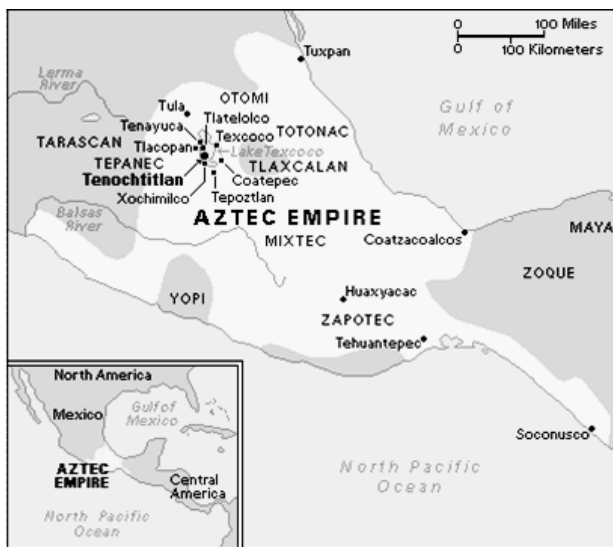
SA 2. L'ÉSSER HUMÀ ASPIRA A L'INFINIT

2.4. LES RELIGIONS MESOAMERICANES I ANDINA

La religió va jugar un paper central en les civilitzacions precolombines d'Amèrica. En aquest apartat, explorarem les creences i pràctiques religioses dels asteques, maies i inques, tres de les cultures més prominents d'Amèrica precolombina.

ELS ASTEQUES

Els asteques, també coneguts com a mexiques, van ser una civilització que va dominar el centre de Mèxic entre els segles XIV i XVI. La seva història és marcada per una ràpida expansió i l'establiment de Tenochtitlán (actual Ciutat de Mèxic), en una illa enmig del llac Texcoco, com a capital del seu imperi. El seu imperi va caure amb l'arribada dels exploradors espanyols liderats per Hernán Cortés al 1519.

Els asteques van dominar una gran part del que és ara el centre i sud de Mèxic. La seva societat era complexa i estratificada, incloent nobles, sacerdots, comerciants, artesans, agricultors i esclaus. La seva economia es basava en l'agricultura (sobretot el conreu del blat de moro, fetsols i carbassa), el comerç i els tributs dels pobles conquerits.

Van destacar en arquitectura, art, matemàtiques i astronomia. Construïen grans temples i piràmides, i la seva capital Tenochtitlán era una ciutat impressionant amb canals, ponts i temples majestuosos. Eren hàbils artesans, treballant l'orfebreria, la ceràmica i el teixit. També van crear un calendari complex basat en cicles astronòmics.

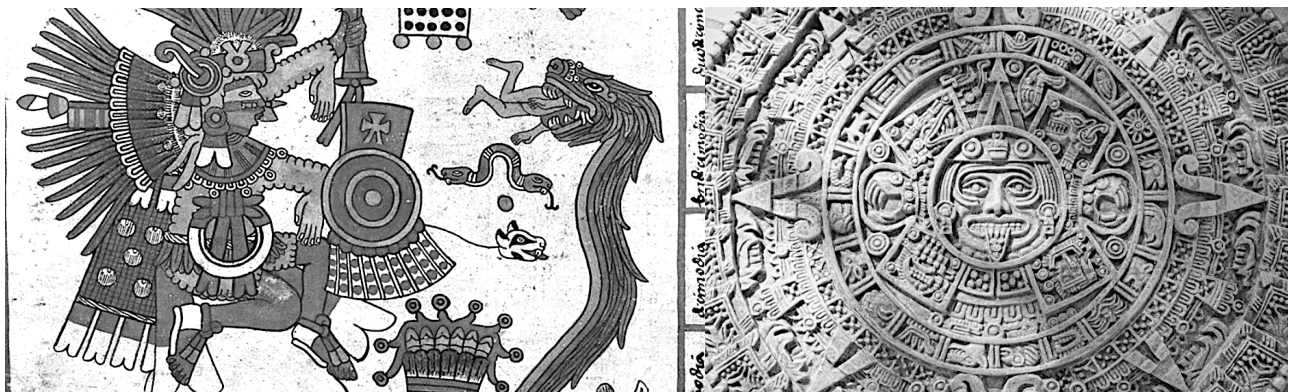
La religió asteca ocupava un lloc central en la vida quotidiana de la civilització, estretament lligada al seu calendari i sistemes astronòmics. Aquesta complexa religió no només regulava les activitats diàries, sinó que també guiava la comprensió del món i del cosmos del poble asteca.

Els asteques eren politeistes, adorant un panteó ric i divers de déus, cadascun amb els seus propis dominis i esferes d'influència. Entre els déus més venerats hi havia Huitzilopochtli, el déu del sol i de la guerra; Quetzalcóatl, el déu creador i de la saviesa; Tlaloc, el déu de la pluja i l'aigua; i Tezcatlipoca, el déu de la nit i el destí. Aquests déus representaven forces naturals i conceptes abstractes, i els seus mites i històries formaven part integral de la cosmovisió asteca.

Els sacerdots asteques tenien un paper crucial en la societat, servint com a mediadors entre els déus i el poble. Els sacrificis humans, un dels aspectes més notables i malentesos de la seva pràctica religiosa, es realitzaven amb l'objectiu de mantenir l'ordre del món i assegurar el favor i la bona voluntat dels déus. A més d'aquests rituals, els asteques celebraven una varietat de festivals religiosos, danses sagrades i processons, cadascun amb el seu propi significat i propòsit.

La mitologia asteca era rica i complexa, plena d'històries fascinants sobre la creació, els déus i l'origen dels humans. Un dels mites centrals era la llegenda dels cinc sols, que descriu diferents èpoques o edats del món, cadascuna acabant en catàstrofe. Aquestes històries no només proporcionaven explicacions sobre l'origen del món, sinó que també oferien ensenyaments morals i filosòfics.

Els sacrificis humans, sovint realitzats mitjançant l'extracció del cor en el cim de temples, eren considerats essencials per a l'existència continuada del món. Aquests sacrificis proporcionaven una ofrena vital als déus, especialment a Huitzilopochtli, creient que això assegurava la sortida del sol i la continuïtat de la vida.

Huitzilopochtli no només simbolitzava el sol, sinó també la guerra. Els rituals en el seu honor reforçaven la importància de les conquestes militars, essencials tant per l'expansió de l'Imperi Asteca com per aconseguir captius per als sacrificis. Això connectava directament els èxits militars amb la religió, motivant als asteques a vèncer i subjugar altres pobles veïns per a mantenir el favor diví i l'ordre del món.

Aquesta pràctica no només reforçava la posició dels sacerdots i els nobles en la societat asteca, sinó que també justificava les seves campanyes militars, veient la guerra com una activitat sagrada i necessària. Així, la religió asteca es convertia en un motor clau per a l'expansió i el manteniment del seu poderós imperi.

1. Quin era el rol dels sacrificis humans en la religió asteca?
 - A. Entreteniment per a la noblesa.
 - B. Mètode per intimidar als enemics.
 - C. Ofrena per mantenir l'ordre còsmic i calmar als déus.
 - D. Pràctica per a la medicina tradicional.
2. Quin déu asteca era considerat com el déu del sol i de la guerra?
 - A. Tezcatlipoca.
 - B. Quetzalcóatl.
 - C. Tlaloc.
 - D. Huitzilopochtli.
3. Com influïa la religió asteca en les seves campanyes militars?
 - A. Era simplement una justificació per a l'expansió territorial.
 - B. No tenia cap influència en la guerra.
 - C. Motivava a conquerir pobles veïns per obtenir captius per als sacrificis.
 - D. Dictava les estratègies militars segons les prediccions astronòmiques.

La influència de la cultura asteca segueix sent palpable en el Mèxic modern. El nàhuatl, la llengua dels asteques, encara es parla en diverses regions de Mèxic, i molts noms de llocs arreu del país tenen arrels nàhuatl. Festivals com el Dia de Morts, encara que transformats i adaptats al llarg dels segles, tenen components que es remunten a les pràctiques i creences asteques. Així mateix, l'art, l'arquitectura i la literatura mexicans moderns freqüentment reflecteixen temes, símbols i influències asteques.

Aquesta herència asteca, amb els seus complexos sistemes de creences, rituals i mites, no només conforma una part important de la història de Mèxic, sinó que també continua influenciant la cultura i la identitat mexicanes en l'era contemporània.

ELS MAIES

La història maia es pot dividir en tres períodes principals: el preclàssic (aproximadament 2000 aC - 250 dC), el clàssic (aproximadament 250 - 900 dC), i el postclàssic (aproximadament 900 - 1500 dC).

- Període preclàssic: època inicial que va veure els primers assentaments i el desenvolupament de l'agricultura i el comerç.
- Període clàssic: el període més conegut de la història maia, marcada per l'esplendor de les seves ciutats-estat com Tikal, Palenque, i Copán. Durant aquesta època, els maies van aconseguir grans avanços en l'arquitectura, l'art, les matemàtiques i l'astronomia. La societat maia estava ben organitzada en ciutats-estat independents, cada una governada per un "halach uinic".
- Període postclàssic: testimoni del declivi de les grans ciutats clàssiques i l'ascens de noves potències com Chichen Itzá i Mayapán. L'arribada dels espanyols al segle XVI va marcar el final d'aquesta època.

Els maies van ocupar una vasta regió que abraça el que és avui el sud-est de Mèxic (incloent els estats de Yucatán, Campeche, Quintana Roo, Tabasco i Chiapas) així com parts de Belize, Guatemala, Hondures i El Salvador.

La civilització maia era remarcable per la seva sofisticada escriptura jeroglífica, una de les poques sistemes d'escriptura completament desenvolupades del món precolombí americà. També van destacar en arquitectura, construint impressionants temples, piràmides, palau i observatoris astronòmics; en art, produint bellíssimes obres d'art en ceràmica, pedra, fusta i metalls; i en ciència i matemàtiques, desenvolupant un sistema de numeració avançat i un calendari extremadament precís.

La religió estava estretament lligada a l'astronomia; els maies observaven els cicles celestials per a planificar les seves cerimònies i festivals religiosos. El seu calendari, especialment el calendari Tzolk'in, era central en aquesta pràctica.

La religió maia era politeista, amb un panteó de déus relacionats amb elements naturals i conceptes astronòmics. Aquestes creences estaven profundament integrades en la seva vida diària, arquitectura i ritus. Adoraven a diversos déus, incloent Itzamná (el déu creador), Ix Chel (deessa de la lluna), i Kukulkán (la serp emplomada). Els ritus religiosos incloïen ofrenes, danses, sacrificis animals i, ocasionalment, sacrificis humans.

La serp emplomada, coneguda com a Kukulkán en maia i Quetzalcóatl en nàhuatl, és una de les deïtats més importants i reverenciades en diverses cultures mesoamericanes. Aquesta deïtat es representa sovint com una serp gran amb plomes, simbolitzant la unió del cel i la terra. El mite associa Kukulkán amb la creació, la saviesa i la fertilitat. Segons les creences maies, Kukulkán va ser un líder que va portar el coneixement, les arts i les tècniques agrícoles a la gent. La seva figura també està lligada als cicles del temps i als esdeveniments celestials, i és sovint representada en l'arquitectura maia, com per exemple en la piràmide de Kukulkán a Chichen Itzá, on durant els equinoccis es produeix un joc de llum i ombra que crea la il·lusió d'una serp que es mou.

4. Quina és la importància de Kukulkán –serp emplomada– en la mitologia maia i com es manifesta en l'arquitectura i els ritus maies?

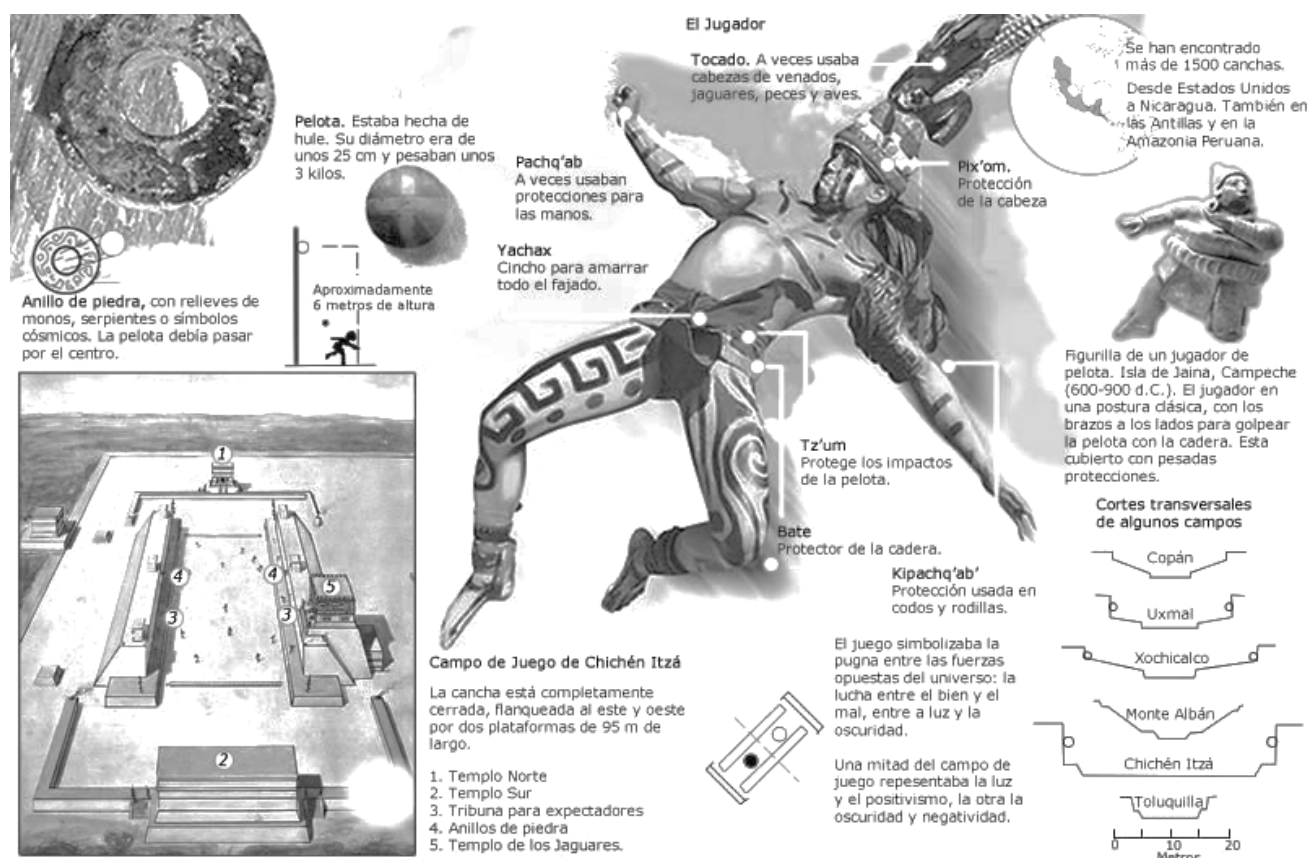
- A. Kukulkán era venerat com el déu de la guerra, i les seves representacions són comunes en els murals de batalles i armes cerimonials.
- B. Com a déu de la serenor i la pau, Kukulkán és representat principalment en els espais dedicats a la meditació i en els textos sobre la curació.
- C. Kukulkán, simbolitzant la unió del cel i la terra, era una figura central en les cerimònies de fertilitat i està representat en l'arquitectura com la piràmide de Chichen Itzá.
- D. Venerat com el déu del foc, Kukulkán apareix predominantment en els forns cerimonials i en les cerimònies relacionades amb el canvi de les estacions.

El mite de la creació dels maies està detallat principalment en el "Popol Vuh", un text antic que narra les creences cosmològiques maies. Segons aquest mite, els déus van començar creant la terra, les muntanyes, l'aigua i la vida animal. Després de diversos intents fallits per crear éssers humans que els veneressin i recordessin, els déus van tenir èxit amb la creació dels primers humans fets de blat de

moro. Aquesta història subratlla la importància del blat de moro en la cultura i l'economia maia, considerant-lo no només com un aliment bàsic, sinó també com un element sagrat i fonamental per a la creació de la vida humana.

5. En el mite de la creació maia del “Popol Vuh”, els déus van realitzar diversos intents per crear l'home abans de tenir èxit amb el blat de moro. Quines són les característiques o problemes associats amb cada un d'aquests intents fallits, i com reflecteixen aquests intents la visió maia sobre la relació entre els humans i la resta del món natural?

- En el primer intent amb argila, els humans es van desfer; en el segon intent amb fusta, els humans van manca d'esperit i intenció.
- El primer intent va ser amb pedra, resultant en éssers rígids i sense vida; el segon intent amb fusta va crear humans, però sense la capacitat de reproducció.
- Els primers humans d'argila van ser perfectes però immortals, i en el segon intent amb fusta, van ser massa fràgils i van trencar-se fàcilment.
- En el primer intent amb l'or, els humans van ser massa tous i no podien treballar; en el segon intent amb fusta, van ser forts però sense ànima.

El joc de la pilota maia, conegut com “pitz”, era més que un simple esport; era un ritual profundament arrelat en la seva cosmovisió i simbolisme religiós. Jugat en camps especials, els participants usaven les seves malucs i genolls per mantenir en moviment una pesada pilota de cautxú, simbolitzant la lluita entre les forces de la vida i la mort. Aquest joc reflectia el cicle celestial, representant els moviments del sol i la lluna, i estava estretament lligat a temes de fertilitat i renaixement. En alguns casos, fins i tot culminava en sacrificis humans, oferint als jugadors com a ofrenes als déus, unificant així els aspectes de guerra, honor i espiritualitat en un sol acte cultural profundament significatiu.

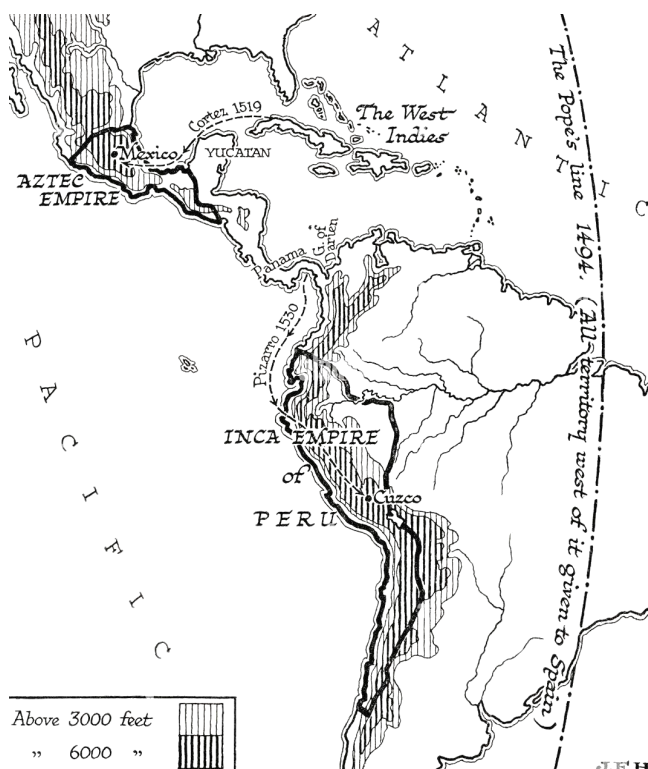
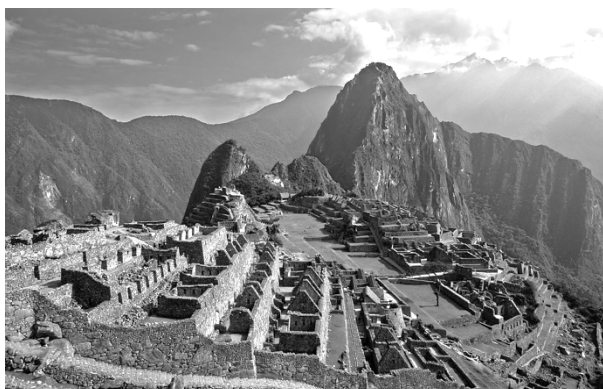
6. Quina era la importància del joc de la pilota, o pitz, en la cultura maia i quins significats simbòlics i religiosos estaven associats amb aquest joc?

- A. Era només un esport per a entreteniment, sense cap significat cultural o religiós.
- B. Era un mètode per resoldre disputes entre ciutats-estat sense recórrer a la guerra.
- C. Simbolitzava la lluita entre la vida i la mort, reflectint els cicles celestials i tenia vincles amb rituals de fertilitat i sacrificis.
- D. Era una forma de selecció per als futurs líders i guerrers, basada en la força i l'habilitat física.

ELS INQUES

Els inques van emergir com a potència dominant en la regió andina al voltant del segle XIII. El seu imperi, conegut com Tahuantinsuyu (que significa "les quatre regions"), va abastar gran part del que avui és Perú, així com àrees de l'Equador, Bolívia, Xile i Argentina. Cusco era la capital i el cor del seu imperi. La seva expansió ràpida es va deure a una combinació de diplomàcia i conquesta militar. El règim inca va acabar amb la conquesta espanyola al segle XVI, liderada per Francisco Pizarro.

La societat inca estava estrictament organitzada i centralitzada. Tenien un sistema avançat de camins i ponts que connectava l'imperi, facilitant el comerç i la comunicació. Els inques eren mestres constructors, creant impressionants estructures com Machu Picchu. La seva economia es basava en l'agricultura, destacant-se en l'ús de terrasses de cultiu en zones de muntanya. A més, eren hàbils artesans, treballant amb or, plata i teixits finament elaborats.

La religió inca era politeista, amb un fort èmfasi en el culte als elements naturals i als avantpassats. El déu sol, Inti, era la deïtat principal i objecte de profund respecte i veneració.

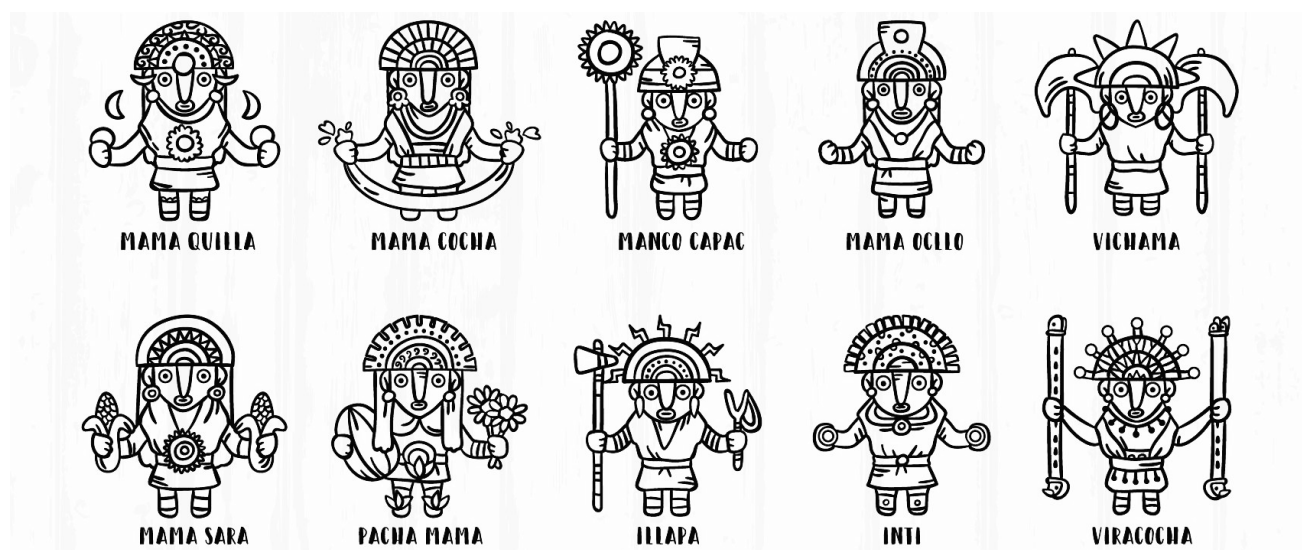
Els sacerdots ocupaven un lloc destacat en la societat, i Cusco era considerat el centre espiritual de l'imperi. Els rituals incloïen ofrenes d'aliments, objectes i, ocasionalment, sacrificis animals o humans.

Viracocha és una de les figures centrals en la mitologia inca. Considerat el déu creador, se'l descriu com el generador del cosmos i de tota la vida. Segons el mite, Viracocha va emergir de les aigües del Llac Titicaca i va crear el sol, la lluna, les estrelles i els primers humans. Després de la seva creació, va viatjar pel món, ensenyant civilització i donant ordres per a l'organització de pobles i ciutats.

Un altre mite fonamental és el dels germans Manco Cápac i Mama Ocllo, enviats a la terra per Inti, el déu sol. Es diu que Manco Cápac i Mama Ocllo van emergir de les aigües del Llac Titicaca o de la Cova del Sol a la muntanya sagrada de Pacaritambo. Portaven amb ells una vara d'or, que es va enfonsar en el terreny a Cusco, senyalant on havien de fundar la capital del seu nou imperi.

Inti, el déu sol, era una de les deïtats més venerades en l'imperi inca. Era considerat el pare dels primers governants inques i una font vital d'energia i vida. El culte a Inti era central en la religió inca i el Temple del Sol a Cusco era un dels seus principals centres de veneració.

Pachamama, o la deessa terra, era una altra figura central en la religió inca. Era venerada com la font de la vida i la fertilitat, i se li oferien regularment ofrenes per assegurar collites bones i la salut de la comunitat.

Els inques també tenien un profund respecte pels seus avantpassats, o "ayllus". Creien que els seus avantpassats jugaven un paper important en la protecció i el benestar de la comunitat. Aquests avantpassats eren freqüentment objecte de rituals i ofrenes. Els inques practicaven la momificació dels seus avantpassats de l'elit, preservant els cossos amb gran cura. Aquestes mòmies eren després guardades en llocs especials, com mausoleus o temples. En algunes situacions, els inques consultaven les mòmies dels seus avantpassats en la presa de decisions, especialment en assumptes de gran importància com podrien ser decisions polítiques o militars.

7. Quina era la importància de Cusco en l'Imperi Inca?

- A. Només una ciutat comercial.
- B. La capital militar de l'imperi.
- C. El centre espiritual i polític de l'imperi.
- D. Un lloc de peregrinació religiosa secundari.

8. Qui era Inti en la religió inca, i quin paper jugava en la societat?

- A. El déu de la guerra, venerat pels guerrers.
- B. El déu sol, considerat ancestre dels governants inques.
- C. Un déu menor associat amb l'agricultura.
- D. El déu de la pluja, clau per a la fertilitat de la terra.

9. Com es reflecteix el respecte dels inques pels seus avantpassats en les seves pràctiques culturals?
- A. A través de la construcció de grans mausoleus.
 - B. Per mitjà de la veneració d'ayllus, o avantpassats, en rituals i ofrenes.
 - C. Amb l'escriptura de cròniques detallades sobre els seus avantpassats.
 - D. Mitjançant l'ensenyament obligatori de la història dels avantpassats en les escoles.
10. Comparant els relats fundacionals de Roma amb els dels inques, com són similars els mites de Ròmul i Rem i el de Manco Cápac i Mama Oclo en termes de temes i simbolisme? Considera elements com l'origen diví, els objectes simbòlics (com la vara d'or o la lloba), i la tasca de fundar una nova ciutat o civilització.
- A. Ambdós mites reflecteixen la idea que la fundació d'una ciutat és un acte predestinat i orquestrat pels déus.
 - B. No hi ha cap relació; els mites són completament diferents en els seus personatges i símbols.
 - C. Els mites només comparteixen la coincidència de ser sobre germans.
 - D. Els dos mites són exemples de com la mitologia pot ser utilitzada per justificar conquestes i expansió territorial.

